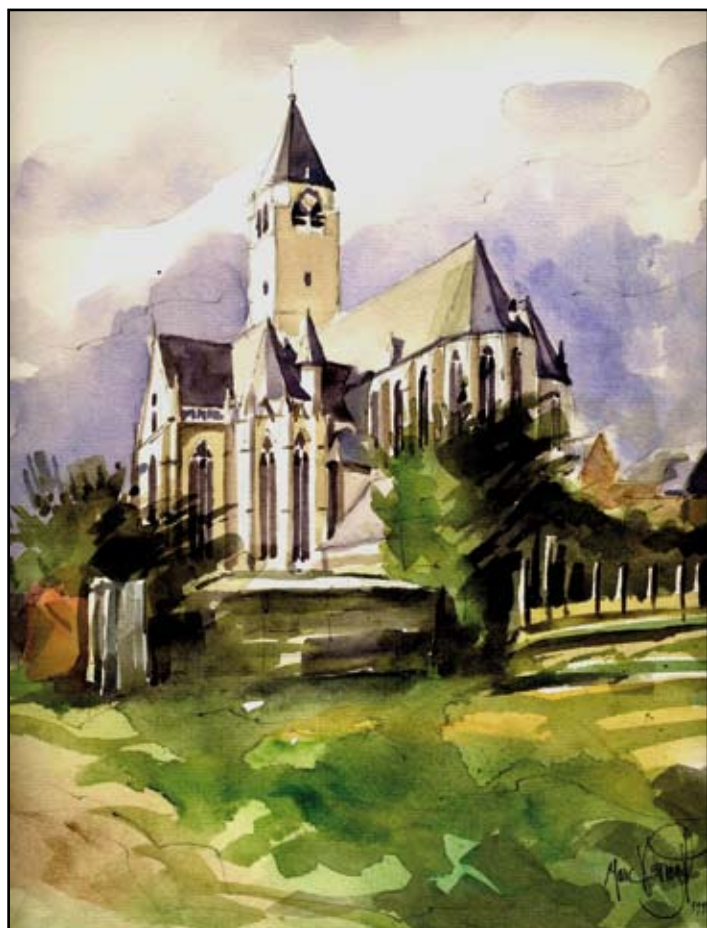

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 78/79 □ 04-09/2013 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

De Sint-Lambertuskerk te Kessel : in de kijker met Open Monumentendag op 8 september 2013 (aquarel Marc Verreydt)

De Sint-Lambertuskerk – ook Salvatorkerk genoemd – van Kessel is een parel van Brabantse gotiek. De architecturale afwerking is van een uitzonderlijke rijkdom en vrij onverwacht in de landelijke gemeente. een waardevolle uitvoering die ongetwijfeld te maken heeft met de bijzondere verering van het Salvatorkruis (Arch. Derks, Antwerpen)

Reeds in de vroegste middeleeuwen was zij het voorwerp van bijzondere verering en bedevaart, vooral tegen doofheid en hoofdpijn (cfr. plakkaat van 1770 van bijzondere volle aflaat verleend door paus Pius VI).

De huidige kerk is gegroeid uit een kleine kapel in witte zandsteen op het einde van de 13de eeuw - begin 14de eeuw. Het is een driebeukige basiliek in witte zandsteen met zware westertoren en pseudotransept, gevormd door de O.-L.-Vrouw- en Salvatorkapel.

Voordat in Kessel een eerste kerk in steen gebouwd werd, stond er volgens de traditie een tamelijk grote bidplaats in hout. Nog tijdens de 13de eeuw beheerste deze kerk, samen met een (houten) windmolen de enkele schamele lemen hutten en huizen van de dorpskom.

Omstreeks 1300 werd er een kleine witstenen kerk opgetrokken. Er werden drie beuken opgetrokken in het begin en het midden van de 14de eeuw, de H.-Kruiskapel omstreeks 1400, het koor in de eerste helft van de 15de eeuw, de O.-L.-V.-kapel rond 1470. De toren werd gebouwd tussen 1340 en 1375. De kerk werd een eerste maal gerestaureerd in 1873-1874 onder leiding van architect L. Blomme. Ze werd beschadigd in 1914. De verwoesting van 1940 was echter de zwaarste: toen werd de toren opgeblazen door het Belgische leger. Het herstel gebeurde in 1941-1942 onder leiding van de architecten F. Blockx en Kesselaar J. Heylen.

Het kerkgebouw werd reeds in 1862 door de geestelijke en de burgerlijke overheid als een historisch monument erkend. Het werd wettelijk beschermd bij KB van 30 mei 1936.

In 1972 werd de Antwerpse architect G. Derks door de kerkfabriek belast met het opmaken van een restauratiedossier. Dit werd later doorgespeeld aan de eigenaar van de kerk, nl. het gemeentebestuur van Nijlen. Pas in 1986 werden de eigenlijke restauratiewerken gestart door de firma Building. In het voorjaar van 1990 was de buitenrestauratie zo goed als voltooid en schitterde de kerk opnieuw in al haar pracht. Zoals ze er rond 1500 uitzag.

Kesselhof, een schitterende parel aan de Grote Nete

Het uiterste zuiden van Kessel dat aansluit bij de beemden langs de Grote Nete is voor vele Kesselaars de mooiste en best bewaarde omgeving van het dorp. Vanaf hoeve de Hel, op de grens met Bevel, tot aan het 'Salvatorkapelleke' aan de Liersesteenweg is het open landschap langs de Gestelse en Balderse Nete, zoals we ze nog menig keer hebben horen noemen, nog vrijwel intact gebleven, wat langs de Kleine Nete helemaal niet meer het geval is. Van het open, groene beemdlandschap schiet daar haast niets meer over. Het is wat men noemt een parklandschap geworden, begroeid met kreupelhout en bomen waarin visvijvers werden uitgegraven.

In de vruchtbare vallei van de Grote Nete kwamen in het verleden merkwaardige en grote hoeven tot stand, zoals de boven reeds vermelde hoeve de Hel, de twee Gasthuishoeven: de Kleine Gasthuishoeve of de Kleinste en de Grote Gasthuishoeve, ook bekend als de Emaüshoeve of het Goed ter Clusen (oudste naam); de hoeven Te Ryt en Ten Dijke, waarbij zich het grootste bakhuis van heel Vlaanderen bevindt, een beschermd gebouw. Daar in de buurt stond in het begin van de 17de eeuw nog een ‘speelhof’, waarvan alleen de namen van de toenmalige ‘heren’ bekend zijn. Daar in de buurt ligt ook een restant van een onbewoonde schrans. Verder vonden men in westelijke richting voorbij de Berlaarsesteenweg op de Bert (1) de Wielshoeve, de Verbrande- of Berthoeve, ‘t Borchout, de hoeve(n) en het Hof van Laken, het verdwenen Kesselhof. En dan zitten we al in de buurt van het Salvatorkapelletje aan de Liersesteenweg.

Nieuw kasteel aan beemdenrand

Pas in de tweede helft van de 19de eeuw kwam een opvallende wijziging in dit open landschap, nog voor hier in de buurt een brug naar de Brabantse oever werd geslagen. Een kasteel werd tegen de beemdenrand gebouwd op een deel van het Brabantse leengoed Ten Dijke (2) in de tijd waarin men hier en daar nog boerderijen en schuren met een strodak kon vinden en boeren nog, zeker in de heide en het aangrenzende gebied, op een lap grond niet groter dan een paar hectaren trachtten te overleven. Het sprak tot de verbeelding van klein en groot. Naarmate het bouwen ervan vorderde, kwam ‘t gewone volk na het zondagslof, tijdens zijn enige vrije namiddag, de bouwwerf met open mond en grote ogen bekijken en keuren.

De ‘bouwheer’, hier was het een steenrijke dame, die al vlug de herten van de Kesselaars veroverde, nl.

jonkvrouw Emilie van Praet. Oudere mensen die haar gekend hebben, noemden haar een engel. Het uitgestrekte goed van Ten Dijke, in 1727 opgemeten en toen zo maar eventjes bijna 69 hectare groot, is sinds die tijd onveranderd gebleven. Ze liet het kasteel in 1862 - 64 bouwen door de Kesselse aannemer Heylen en volk van eigen dorp. De architect was een Italiaan, die zelf ter plaatse was gekomen om de juiste inplanting van het kasteel te bepalen. Wie Italië zegt, denkt aan de zon, wat aan de ligging van het kasteel duidelijk te zien is. De voorgevel werd gebouwd naar het zuiden, naar de warme zonkant, waar de jonkvrouw en de bewoners na haar een vrij uitzicht hadden op het park. In deze oase van stilte en rust kon de jonkvrouw ongestoord genieten van het open uitzicht op de grote vijver en op de schepen die op de Nete langzaam voorbijdreven.

Dreef

Door het kasteel op die manier te bouwen kwam de oprijlaan naar het kasteel uit op de... achtergevel ervan, wat heel ongewoon is. Om het kasteel te bereiken moest men ofwel aan het Salvatorkapelletje (Liersesteenweg) over de Bartstraat ofwel vanuit het dorp door een één-kilometer lange dreef die begon op het kruispunt van de Berlaarse- en Nieuwe Bevelsesteenweg. Dit was in die tijd de enige weg, hier en daar recht getrokken, naar Berlaar. Nadat de steenweg naar Berlaar volgens een nieuw tracé in 1883 was aangelegd, wilde men van deze oude weg een privaatweg maken, maar dat viel hier niet in goede aarde, ook niet bij het gemeentebestuur, dat eiste dat de weg steeds toegankelijk moest blijven voor voetgangers. Wat zo bleef tot... een boer op eigen initiatief de dreef op de Bogaertseheide afsloot. Toch zou in het kader van de ‘trage wegen’ deze oeroude weg opnieuw moeten geopend worden voor wandelaars en voor de vele schoolkinderen (en bezoekers van de wekelijkse markt in Berlaar), die langs deze veilige weg naar Berlaar zouden kunnen fietsen.

Een dreef, alhoewel er geen boom te zien is?

Tot in 1944 stonden langs deze weg vier rijen bomen. Die werden toen door de Duitsers weggehaald en geplant in de beemden langs de Nete om te beletten dat zweefvliegtuigen van de geallieerden daar zouden landen. De dreef werd nooit meer heraan geplant, alhoewel baron van Zuylen, met wie ik en Herman Van Regenmortel heel goede contacten hadden, dit heeft overwogen...

Om de Open Monumentendag in september voor te bereiden mochten enkele mensen onder de minzame leiding van de nieuwe eigenaars tijdens een rondleiding genieten van het prachtig gerestaureerde kasteel en het park. Het zal voor de bezoekers die nog nooit dit charmante kasteel van dichtbij gezien hebben, een verrassende ontdekking worden. Ook de remise of koetshuis, waar de Kesselse chirojeugd ooit nog gebruik mocht van maken, oogt heel knap. Overal ontmoet men nog sporen van jonkvrouw Van Praet. In haar wapenschild stonden drie klaverblaadjes. Deze zijn kwistig ‘uitgezaaid’ op de poort en het hek dat het park afsluit; men kan ze vinden op het kasteel en de pas knap gerestaureerde remise, op het sierlijke boogbruggetje, waar aandachtige bezoekers de dooreen gevlochten letters E V P zullen vinden, de beginletters van de naam van de eigenares Emilie van Praet. Haar naam verwijst naar het Latijnse woord pratum, wat weide of weiland betekent. Het klaverblad naar geluk en vervulling van wensen. Dit schild (in kleur) kan men bewonderen in de kerk achter het hoofdaltaar in de schitterende glasramen van onze dorpskerk, die ook tijdens de Open Monumentendag in september kan bezocht worden. Ook een aanrader! Deze vijf ramen zijn naast nog andere een cadeautje geweest van de jonkvrouw. Dankzij haar financiële steun kon de restauratie van de kerk in de tweede helft van de 19de eeuw tot in de puntjes afgewerkt worden.

Kesselhof, midden een fraai park en mooie waterpartijen.

Niet voor niets staat als dank haar patrones de H. Emilia in een glasraam achter het hoofdaltaar afgebeeld.

Voor de oorlog 1914 - 18 was Kessel een echt kastelendorp. Geen oude burchten, maar mooie, niet al te grote landhuizen: het oude Hof van Laken of (ter)Laken of het eerste Kesselhof, reeds vermeld in de 14de eeuw, het hof Ten Dijke, dat na het verdwijnen van het bovengenoemde Terlaken in 1914 het nieuwe Kesselhof werd, de kastelen van de Bist en het Torenven en het Goorkasteeltje. Kessel, zo hebben we menig keer horen vertellen, had voor de Eerste Wereldoorlog heel wat aanzien in de omgeving. Het dorp had iets te bieden. Het oogde mooi met zijn vijf kastelen, met zijn houten en stenen molen met daartussen de prachtig gerestaureerde bedevaartskerk, waarin het op sommige feestdagen door de komst van de vele bedevaarders heel druk kon zijn, met het nieuwe,

monumentale gemeentehuis, een patronaat (een feestgebouw en vergaderlokalen voor verenigingen), en een 'Gasthuis' voor zieke en oudere mensen, grotendeels te danken aan de edelmoedige steun van jonkvrouw Emilie.

Was de 19de eeuw hier rustig en gunstig verlopen, dan was de 20ste eeuw een ongelukse eeuw, waarin heel wat verloren is gegaan..

Frans Lens.

[1] Het kadaster maakte van deze weg een Bartstraat, oude naam Bertstraat; in de volmond de Bet, afgeleid van berkt: of omgeving waar berken groeien.

[2] De hoeven Ter Rijt en Ten Dijke maakten samen een geheel uit.

*Over de dreef van de baron
naar de graanzolders
van de kerk*

**Programma
Open Monumentendag
zondag 8 september 2013
Kessel
Sint-Lambertuskerk
& Park Kesselhof**

10 - 18 uur : Bezoek park Kesselhof met gids, wandeling door de "dreef van den baron"

10 - 11 uur : Vrij bezoek St.-Lambertuskerk. Expo rond eeuwen restauratie en kleur. Fotozoektocht "kerk op kindermaat".

11 uur : Concertmis met het koor Fa-Si-Nant.

12 uur : speciale presentatie bij de muurschilderingen.

12 - 18 uur : Bezoek St.-Lambertuskerk (vrij of met gids). Expo rond eeuwen restauratie en kleur.

Fotozoektocht "kerk op kindermaat".

Een uniek bezoek met gids leidt u tot aan de graanzolders en de klokkentoren van de kerk!

Junior Journalisten gevonden in culinair Nijlen!

De Junior Journalist van het Davidsfonds is een nationale wedstrijd creatief schrijven voor kinderen en jongeren, met een lange traditie. Na zo'n 70 jaar is de wedstrijd uitgegroeid tot de grootste schrijfcompetitie in Vlaanderen. Met de 37.220 deelnemers van dit jaar werd aangetoond dat schrijven bij onze jeugd nog in is.

De Junior Journalisten 2013, geflankeerd door schepenen Geert Verrelst en Luc Luyten en raadslid Glenn Moons.

De Davidsfondsafdelingen van Nijlen en Kessel organiseerden in dit kader de 24ste lokale Junior Journalist-wedstrijd. Bedoeling was dat jongeren hun verhaal deden rond eten en het culinaire, in de schrijfvorm die hen het beste lag (uitgezonderd poëzie). De beste vijf inzendingen van elke reeks werden op zaterdag 20 april plaatselijk bekroond.

De laureaten van Nijlen, Kessel en Bevel zaten op zaterdag 20 april 2013 in de patio van het gemeentehuis samen met hun ouders en leerkrachten gespannen te wachten op de uitslag. Die was er niet zonder moeite gekomen na een eerste schifting door de deelnemende scholen. Uit de inzendingen had een zeskoppige jury

voor elke reeks de 5 beste schrijvers m/vr geselecteerd. Het beste werkje van elke reeks werd bovendien naar Leuven opgestuurd om deel te nemen aan de nationale finale.

Voor hun prestatie werden de plaatselijke laureaten alvast door het Davidsfonds van Nijlen en Kessel in de boeken gezet. En het Gemeentebestuur maakte de gebeurtenis voor de 24ste keer nog feestelijker door de winnaars in het gemeentehuis een receptie aan te bieden. Cultuurschepenen Luc Luyten had een bijzonder woord van waardering voor DF-voorzitter Walter Caethoven, die de Junior Journalist al voor de 24ste keer trok. Hij sprak zijn waardering uit voor het initiatief en feliciteerde de winnaars hartelijk. Walter Caethoven maakte,

onder herhaald applaus, dan eindelijk de uitslag van de opstelwedstrijd bekend. Tot slot lazen de woordkunstenaars Hedwig Tuerlinckx en Raf Somers (o.m. bekend van 'De Heksen van Nijlen') de winnende werkjes met veel brio voor.

Beide organiserende Davidsfondsafdelingen bewezen met deze culinaire Junior Journalist dat schrijven bij de jongeren nog in is. Zij danken de scholen en het gemeentebestuur voor de wijze waarop hun initiatief elk jaar weer wordt gesteund en feliciteren de winnaars nogmaals hartelijk!

Laureaten

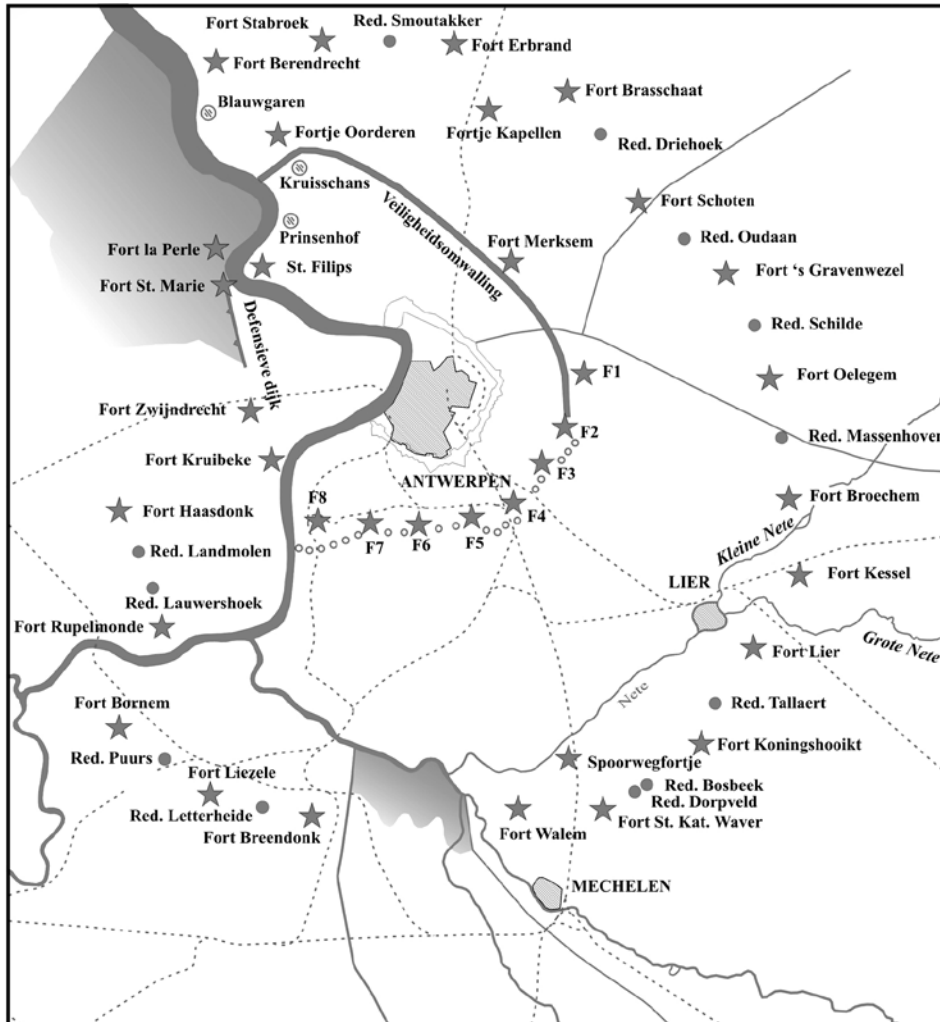
BASISONDERWIJS

- 1. Caroline Cambré**
Sint-Calasanz Nijlen - 135,5
- 2. Ilias Heylen**
Goezo! Kerkeblokken Nijlen - 133,5
- 3. Lore Housen**
Kinderpad Bevel - 128,0
- 4. Pommeliën Thijs**
VBS De Ceder - Kessel - 127,0
- 5. Robbert Van de Cloot**
Sint-Calasanz Nijlen - 126,5

SECUNDAIR ONDERWIJS

- 1. Alec Berkvens**
Githo Nijlen - 135,0
- 2. Bas Van den Bergh**
Githo Nijlen - 128,0
- 3. Ennio Mariën**
Githo Nijlen - 124,0
- 4. Dimphna Verhaegen**
Sint-Calasanz Nijlen - 123,0
- 4. Rune Van Stevens**
Sint Calasanz Nijlen - 123,0

“De Grote Oorlog” in Bevel

De fortengordel rond Antwerpen (archief Rudy Van Nunen).

De verdedigingsgordel van Antwerpen

Antwerpen is een vitale levensader voor ons land. In tijden van oorlog is de stad een gegeerde buit. Wie de haven in handen heeft, kan een groot deel van zijn militaire logistieke problemen oplossen.

Omdat ze zo belangrijk was, werd de stad beschermd door twee verdedigingsgordels, een binnen- en een buitengordel, die opgebouwd werden door het bouwen van forten. De forten van Lier en Kessel maakten deel uit van de buitengordel.

Deze buitengordel was één van de oorzaken dat ook in onze contreien hevig werd gevochten. Nadat Engeland in het conflict betrokken raakte, wilden de Duitsers zo vlug mogelijk Antwerpen veroveren om zo de bevoorrading van het Engelse leger te stoppen.

De buitenste fortengordel was evenwel bij het uitbreken van de oorlog nog niet helemaal klaar. Met man en macht werd getracht de betrokken forten klaar te stomen voor het conflict: mensen en materieel werden door de Belgische Krijgsoverheid in onze streek opgeëist om de werken te versnellen. Zo werden de forten van Koningshooikt, Lier, Kessel en Broechem nog onder handen genomen.

Niet alleen moeten forten bemand worden, er moeten ook gevechtseenheden achter de verdedigingslinie klaarstaan om het gevecht met de vijand aan te gaan. Deze soldaten moeten natuurlijk ingekwartierd wor-

Het fort van Kessel, stille getuige van twee wereldoorlogen...

den. Lier en omgeving werden door soldaten overspoeld: op 30 augustus 1914 waren er meer dan 15.000 manschappen gelegerd in de stad aan de drie Netten.

Inkwartieren is een drukke bezigheid: soldaten moeten kunnen slapen, eten en drinken. Omdat een mens maar een mens is, duiken er soms onverwachte moeilijkheden op. Door de inkwartiering verdubbelde de Lierse bevolking bijna, waardoor de septische putten de ‘toevloed’ niet meer konden verwerken. Om die reden werd er regelmatig een beroep gedaan op ‘beerploegen’ uit Antwerpen; die loosden het goedje op de velden van de boeren uit de omgeving.

Bevel in de oorlog: het verslag van pastoor Van Tendeloo

In de archieven is er een chronologisch verslag over de oorlogsgebeurtenissen in Bevel bewaard gebleven, namelijk het ‘Verslag der gebeurtenissen tijdens den Grooten Oorlog 1914-1918 der Parochie Bevel’ gericht aan de Aartsbisschop van Mechelen. Hierin verhaalt pastoor Van Tendeloo, die in 1890 tot pastoor van Bevel was benoemd, wat er tijdens die jaren in zijn parochie gebeurde.

Zijn verslag begint met een duidelijke plaatsaanduiding: ‘Onze parochie is

gelegen dicht bij en op den rechter oever der groote Nethe, op drij kilometer van de buitenste verdedigingslijn van Antwerpen’.

De eerste oorlogsmaanden

Uit het verslag blijkt dat Bevel in de eerste oorlogsweken meermaals afdelingen van het Belgische leger heeft gehuisvest, die nadien door de oprukkende Duitsers gedwongen werden zich achter de buitenste verdedigingsgordel terug te trekken. Het kleine dorp werd ook overspoeld door vluchtelingen uit Aarschot en Booischot. Op zich is dit niet zo verwonderlijk: in Aarschot werden door de Duitsers angstwekkende oorlogsmisdaden gepleegd, waardoor de angst van de bevolking begrijpelijk was. Omdat véél inwoners richting het neutrale Nederland wilden vluchten, moesten ze door onze contreien trekken. Velen van hen vonden kort onderdak in Bevel.

Omdat het verslag niet altijd in chronologische volgorde is geschreven, trachten we de oorlogsgebeurtenissen in een logische tijdslijn weer te geven.

Op vrijdag 18 augustus 1914 werden de eerste Duitse verkenningsstroepen gesignaleerd aan de brug over de Nete (Hellebrug). Een verkennings-eenheid, bestaande uit zeven Uhla-

nen, kwam uit de richting van Itegem en wilde de brug oversteken. Hier stuitte zij echter op een Belgische bewakingspost, wat tot een gevecht leidde. De pastoor schrijft: ‘Het peerd van een Duitschen soldaat werd doodgeschoten en de ruiter werd aan den bil gekwetst. De pastoor dien vrijdag van de Kruisberg komende, zag nog vijf Uhlanan met nog zes peerden voorbij stuiven. Deze begaf zich ter plaatse en vond het peerd dood op de brug liggen’. Na het gevecht waren twee Duitsers door de Belgen krijsgeslagen gemaakt en via Berlaar naar Lier gevoerd.

Tijdens het gevecht sneuvelde één Belgische soldaat: hij werd geraakt door een verdwaalde kogel toen hij in een nabijgelegen stal zijn paard aan het zadelen was. De pastoor heeft hem de laatste sacramenten toegediend. De ongelukkige werd de volgende zondag in Itegem begraven.

De vijf Uhlanan die de pastoor voorbij had zien galopperen, hadden zich blijkbaar in de dennenbossen van Kruiskensberg verscholen: op zaterdag 19 augustus werden zij weer opgemerkt, toen zij in de richting van Itegem verdwenen.

Door de grote druk van het Duitse leger werden de geallieerden meer en meer landinwaarts gedrongen. Op 09 september werd de Generale Staf van het Belgische leger ingekwartierd in Lier, waar de dagelijkse stafbesprekingen plaatsvonden in de raadzaal van het stadhuis. Koning Albert had Brussel verlaten en had zich teruggetrokken in het Koninklijk Paleis aan de Meir in Antwerpen. Van daaruit reed hij meestal dagelijks naar Lier om de besprekingen bij te wonen. Indien de toestand het verlangde, verbleef hij in het huis van de toenmalige burgemeester in de huidige Koning Albertstraat.

Op 18 september tracht het Duitse legercommando te onderhandelen. Een geblinddoekt Duitse hogere officier wordt naar de Lierse raadzaal gebracht, waar hij de voorstellen aan de Generale Staf overmaakt op een ogenblik dat Koning Albert niet aanwezig is. Het voorstel wordt van de tafel geveegd.

Op dinsdag 29 september 1914 kregen de inwoners van Bevel het bevel 'hunne haardsteden te verlaten' om reden dat die morgen er een grote concentratie van Duitse troepen opgemerkt was in de omgeving van Itegem. Rond drie uur in de namiddag trokken zo'n 300 Duitsers de Hellebrug over. De Belgische sectie (ongeveer 7 manschappen) die de brug bewaakte, moest zich voor de overmacht terugtrekken.

Niet voor lang. Op 30 september werd er vanuit het fort van Kessel een sterke troepenmacht naar Bevel gestuurd, die blijkbaar moedig heeft gevochten: de Duitsers werden teruggeslagen en trokken zich terug in de richting van Itegem!

De Duitse reactie bleef niet lang uit. Op 1 oktober 1914 werden er op de grenzen van Heist-op-den-berg, Itegem en Berlaar kanonnen geplaatst, die de kerktoeren van Bevel beschoten, omdat deze dienst deed als waarnemingspost voor het Belgische leger. De beschieting duurde de

ganse dag en werd hernomen op 2 oktober. Rond 10 uur werd de toren vol geraakt, waardoor de spil van de toren viel. Het dak van de kerk werd hierdoor ernstig beschadigd. Door de vele missers werd het huis aan de overkant zwaar getroffen en zo goed als vernield. Ook de nabijgelegen school kreeg het zwaar te verduren: het plafond werd weggeblazen.

Tijdens dit bombardement liet het fort van Kessel zich niet onbetuigd. Het vuurde duchtig op de Duitse stellingen. Helaas waren de Belgische kanonnen, net zoals de Duitse, niet accuraat genoeg, waardoor nogal wat Bevelse woningen door Belgische granaten beschadigd werden. In totaal waren er, volgens pastoor Van Tendeloo, zo'n 60 bommen op het grondgebied van Bevel gevallen 'deels komende van het Fort van Kessel, deels komende van den vijand'.

Raf Somers.

(vervolgt)

Bronnen:

- 'De Poemp': verschillende jaargangen
- 'Pastoors rapporteren over de Eerste Wereldoorlog in de provincie Antwerpen' door Kamiel Mertens - v.z.w. Studium Generale uit Balen
- Stadsarchief Lier

Voor hun bijdrage aan ons archief dankt De Poemp hartelijk

- *Louis Thys, Rik Claes, Jef Van den Bogaert, Michel en Cis Anthonis (foto's Studentenbond)*
- *Luk Heylen (foto's van het Nijlen van toen)*
- *Fons Lenaerts (foto's bouw Nijlens studententehuis)*
- *Frank Van Laer (foto's uit het Kessel van toen)*
- *Liliane Van Laer voor een pak geschiedkundige boeken*
- *de medewerkers van het Stadsarchief Lier*
- *Annelies Tack en Véronique Nijls (cultuurdienst Nijlen)*

Een woord van dank...

Mensen van bij ons : Louis Lenaerts of "den Boot"

"Ik heb een moderne slijperij gebouwd. Niemand wil er werken. Het is genoeg bij het ADB (Antwerpse Diamantbewerkersbond) aangesloten te zijn om getekend te zijn", vertelde ons de brave man met tranen in de ogen. Zo gaf de verslaggever van de toenmalige socialistische krant Volksgazet in een uitgebreid artikel over "Klerikaal Nijlen" einde veertiger jaren vorige eeuw, een interview weer met Louis Lenaerts, bij ons uitsluitend bekend als "den Boot".

Het deed me genoegen dat De Poemp (nr. 75/76) een artikel wijdde aan iemand die tot onze dorpsfiguren heeft behoord en toch steeds stiefmoederlijk door datzelfde dorp is behandeld, en wel omdat hij afweek van het geijkte patroon van de gemeenschap.

Communist ?

Samen met Joker, de eigenaar van Cinema Nova, en Frans Muntebol op een geheel ander domein, behoorde den Boot in onze kinder- en adolescententijd tot figuren die tot de verbeelding spraken. Joker ging niet naar de kerk en was eigenaar van een "slechte" cinema, wat hem al verdacht maakte. Frans Muntebol was mentaal niet "bij", wat enkel hilariteit opwekte. Maar den Boot was, zo hoorden onze kinderen, communist.

De dertiger jaren waren voor een groot deel gekenmerkt door de Spaanse Burgeroorlog, en in de krant lasen we over de wandaden van de "Roden", die kerken in brand staken en priesters en nonnen molesteerden en vermoordden. Er was niet veel nodig voor onze kinderfantasie om den Boot als aanvoerder van een bende Roden te zien die onze brave heer De Bremaeker en de hele meute nonnetjes over de kling joegen en onze Willibrorduskerk in de as legden. Wat niet tot het eenvormige

patroon van de dorpsgemeenschap behoorde, werd door kinderen licht als een bedreiging ervaren. En toch, het trok ons kinderen op een onverklaarbare wijze ook ergens aan. Het zou spannend geweest zijn, als het dan toch gebeurde! Angst is op een bepaalde wijze ook zeer attractief. Luister maar naar de sprookjes!

Waardering voor den Boot

Opgroeiend heb ik den Boot leren waarderen als iemand die tegen de stroom op durfde te roeien en zijn mening door dik en dun verdedigde. Hij werd, o horror voor de toenmalige katholieke gemeenschap, burgerlijk begraven. Echter niet zonder dat op de "doodsbrieven" de Eerwaarde Heer Louis Witvrouwen en een Zeer Eerwaarde Zuster (haar naam herinner ik mij niet meer) werden vermeld. De Bootkinderen hadden het tegen de schenen schoppen van vader geërfd.

Het moet hem gegriefd hebben dat de executie van zijn zoon zowel door de geestelijke als door de burgerlijke overheid in Nijlen werd doodgezwegen. Toen de "Vredesstoet" na de bevrijding door het dorp trok, had den Boot de foto van zijn gedode zoon voor het raam gezet met als onderschrift een verwijzing naar die "moedwillige vergetelheid." Hijzelf, zijn zoon en dochter, stonden als een stille aanklacht voor het huis.

Waarom is er nooit een straat in ons dorp genoemd naar een ex-dorpsgenoot die toch tot de weerstand, in de letterlijke betekenis van het woord dan, tegen de bezetter heeft behoord?

Met zijn auto, een soort unicum in die jaren, durfde den Boot wel eens een practical joke uitvoeren. Hij nam dan enkele dorpsgenoten mee en wendde ergens te velde, kilometers van huis, een panne voor. Op vraag van hem de auto even te duwen, stapten de medereizigers bereidwillig uit. Hij startte dan plots, reed weg en liet de mannen achter. Ze moesten op eigen houtje zien thuis te geraken.

Booten

Wat ik me nog herinner waren zijn lange wandelingen met zoon René. Die hadden tot gevolg dat bij ons thuis het woord "booten" ontstond, zijnde een synoniem voor ellenlang wandelen. Mijn vader ging na zijn pensionering regelmatig booten. Een andere herinnering aan den Boot was dat hij op de dag van de verkiezingen, samen met René, tegen één uur op de speelplaats van de school kwam en er bleef staan tot de torenklok één uur sloeg. Dan kwamen zij binnen om hun stem uit te brengen. De burelen waren wettelijk tot één uur open, so why not? En René heeft die "traditie" in ere gehouden.

Entrepreneurskaart

Den Boot streek iedereen en al het gevestigde tegen de haren. Zo vraag ik mij dikwijls af : “Zou den Boot in een zuiver atheïstische, communistische gemeenschap strijdend katholiek geweest zijn? Was hij een 100 % overtuigd communist of was hij enkel een tegendraads persoon?”

Verwenen kleur in het dorp...

Met zijn overlijden verdween een van de laatste markante figuren die het dorp kleur gaven. Het dorp is nu een egale, grijze massa geworden. Wie maakt zich nu nog druk over een linkse of rechtse overtuiging! Zeer weinigen, meen ik. Zoals in het liedje wordt gezongen: “Links of rechts,,wat maakt het uit!”

René is later toch enigszins in het dorp geïntegreerd. Hij werd lesgever voor het theoretische rijexamen (mijn kinderen hebben van hem nog les gehad) en je zag hem dikwijls gemoeidelijk in het dorp een praatje maken. Eén ding bleef. Het “booten” had hij niet verlerd. Samen met zijn schoonbroer zag je hem nog iedere dag zijn traject afleggen. Tot ook de schoonbroer wegviel en de benen van René het lieten afweten. Zo doofde het ritueel uit. René stierf op 14.12.2010. De soms te scherpe tegenstellingen van vroeger zijn verdwenen, de kleur jammer genoeg ook.

Juul "van Meester Nelis"

Deze “entrepreneurskaart” (ondernemerskaart) werd uitgereikt aan Louis Lenaerts, alias den Boot, in 1938. De houder van zo’n kaart was lid van de Algemene Diamantbewerkerbond van België en was gemachtigd als “entrepreneur” te werken. De kaart vermeldt onder meer dat hij alleen met georganiseerde arbeiders mag werken en lonen dient te betalen overeenkomstig de vastgestelde tarieven. De kaart zegt verder dat elke patroon, lid van het Syndicaat der Belgische Diamantnijverheid (SBD), verzocht wordt alleen werk te besteden aan een “entrepreneur”, houder van zulke kaart. Tenslotte is het aan de erkende “entrepreneurs” verboden op straf van intrekking van hun erkenning, om het door hen aangenomen werk, zonder voor kennis van de patroon, verder uit te geven voor gedeeltelijke of volledige afwerking. (Hypoliet Budts)

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90
erebestuurslid
Hypoliet Budts, 03.481.69.27
Walter Caethoven, 03.481.85.70
Hendrik Claes, 03.481.82.58
Flor Dieltjens, 03.481.70.41
Herman Engels, 03.481.84.11
Jef Hermans, 03.411.02.78
Frans Lens, 03.480.04.81
Jos Thys, 03.411.21.98
Pol Van Camp, 03.481.74.38
Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Hoe gaat het alweer met pastoor Tjeu Sonnemans?

“Als ik uit Nijlen wegga, ga ik dood!” zei ons in 2010 de vorig jaar gepensioneerde pater - pastoor Sonnemans. Wij kunnen onze lezers geruststellen. Pater en ex-pastoor Sonnemans is in het jaar onzes Heren 2013 nog steeds in Nijlen, waar hij duidelijk geniet van zijn verblijf op de historische en gemeentelijke pastorie.

Wij gunnen onze ex-pastoor dat verlengd verblijf op de pastorie uiteraard graag, maar helemaal vanzelfsprekend is het toch niet. Tjeu is inderdaad met pensioen en de historische pastorie heeft een grondige restauratie nodig. Ik wou het pater - pastoor Sonnemans zelf allemaal wel eens vragen en werd door hem opgewekt ontvangen in de pastorie op een ongewoon zonnige voorjaarsdag in 2013. Ik kon meteen met eigen ogen vaststellen, dat hij er stand houdt onder het motto “Je maintiendrai!”

Brief van de bisschop

Tjeu toont mij een brief van de bisschop, die hem bedankt voor een halve eeuw herderschap in Nijlen. Die brief rondt een periode voor de erepastoor af. Maar het duurt niet lang, of we vertoeven weer in de jaren zestig van vorige eeuw, de beginjaren van Jan Mathieu Sonnemans in onze gemeente. Hij wou duidelijk “iets” doen voor de jeugd van de lagere school, en moest zich meteen verantwoorden. Niet alleen voor de bestaande verenigingen, maar ook voor de zusters, Prudentiana op kop. Uiteindelijk werd de chiro gesticht, en de scoutsgroep (die toen o.m. gewoerd werd door KAJ en Studentenbond) is er later met onderpastoor Seuntjens ook gekomen.

Den duvel zijnen staart

Als Hollander moest Tjeu het Nijlen van toen verkennen, onder meer op

zoek naar leiders en leden voor zijn chiro. Hij viel binnen in cafés en aanverwante gelegenheden, denk maar aan het Rood Licht en de Konijnenpijp. “Als ge daar geweest zijt, hebt ge den duvel zijnen staart gezien!” zei de zieke onderpastoor Van Messsem. Anno 2013 verzekert erepastoor Sonnemans echter met overtuiging dat er niets verkeerd gebeurde toen (zeker niet in zijn aanwezigheid), in de inmiddels al weer verdwenen Konijnenpijp van Nijlen.

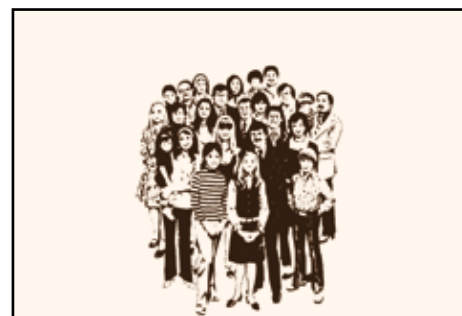
Naar de 21ste eeuw

“Sinds mijn beginjaren is er heel wat veranderd te Nijlen”, mijmert pater Sonnemans. “Werd in de zestiger jaren van vorige eeuw de kerk nog ietwat primitief verwarmd met twee grote stoven, dan werd er toen toch goed verdiend met ‘het steentje’. Nu deemstert de diamantindustrie elk jaar verder weg in onze contreien. En toch gaat het goed in Nijlen”, zegt Tjeu. Als hij op zijn halve eeuw herderschap terugkijkt, dan is hij toch blij enkele taboes in Nijlen doorbroken te hebben. Blij ook om de vriendschap en medewerking die hij er mocht en mag ervaren. Hij hoopt dat zijn huis en graf in Nijlen zullen zijn, een wens waaraan zeker voldaan kan worden. Hij beseft dat de pastorie te groot is voor één man en wil het gebouw bv. delen met enkele verenigingen en/of het gemeentebestuur. Dat is dan weer een ander, niet zo eenvoudig, verhaal. Tjeu zal wel stand houden op zijn campus Nijlen, waar precies is

een vraag die ooit beantwoord zal (moeten) worden. Je maintiendrai!, Tjeu!

Walter Caethoven.

Mathieu Jan Sonnemans werd in Neerkant (Nederland, Noord-Brabant) geboren in 1932. Als scheutist kon hij om gezondheidsredenen niet naar de missies vertrekken. Hij vervangt in 1960 de zieke onderpastoor Van Messsem, het begin van meer dan een halve eeuw pastoraat in Nijlen. Hij gaat met pensioen op tachtigjarige leeftijd in 2012. (Zie ook Walter Caethoven in Poemp 65, p. 11 e.v. en Poemp 69, p. 15-16.)

De kruidenierswinkels in Nijlen tot ± 1960

De volgende lijst van Nijlense buurtwinkels is het resultaat van heel veel medewerking van leeftijdgenoten en jongere belangstellende Poemplezers. Hoe groot was onze verwondering naarmate onze zoektocht vorderde : in bijna alle Nijlense straten waren kleine winkels in het verleden.

Kapellebaan:

(Samengebracht door Jos Thys)

Nr 38 August Van Tendeloo-Julia Schueremans (Gust Spek)

Nr 43 War Verhaegen-Sophia Goormans (Fie van Tistjes)

Nr 49 Louis Smits-Julie Wuyts (witje kramos)

Nr 56 Emiel Smets – Jeanne De Winter (sleepes)

Nr 72 Karel Van Tendeloo - Wis Engelen.

Nr 113 Leonard Smits - Fanny Embrechts (Nar kramos), later René Smits- Lisa Van Hoof

Nr 121 Rik Claes - Carlin Wuyts (deed ook ijskremtoer)

Nr 171 Leon Diels - Simonne Schuer-

mans, later Paul Keirsmakers - Anemie Deliën

Bevelsesteenweg:

Louis Boeckxstaens - Filomena De Cuyper (Louis van Putte), winkel naast het schoolpad naar de Kerke-

blokken.

Frans Steylaerts- Carolin Verlinden, later Frans Lieckens - Van den Eynde en als laatste Achiel Verstappen-Julia Liekens (De winkel was gelegen op de hoek Guido Gezellestraat - Bevelsesteenweg nr. 75).

Herenthoutsesteenweg:

Fons Bats- Mie Dillen, hier was het winkel en café

Fons Helsen - Stans Luyten

Gust Derboven - Anna Verheyen :

Frans Lieckens – Van Nunen

en Stan Hens – Anna Schovaerts

(Deze winkels waren allemaal gelegen tussen de Tibourstraat en de Sneppenstraat).

Rector De Ramstraat:

Nr 23 Sus Vercammen – Maria Crauwels (Mie Verdaet)

Nr 17 Frans Faes – Fien Aerts (Fien Spar)

Gerard Gui–Fie Faes (Fie van Zjoke Faes)

Philip Breugelmans – Fien Faes (bij Flip); was een winkel met twee lokalen, er was ook petroleum te krijgen. Net voor de Kreitenbergstraat.

Woeringenstraat:

Nr. 59 : Rik Vervloesem – Irma Faes (Make Faes); winkel was vlak naast de spoorweg, later nog door August Van Tendeloo (Grote Gust) – Maria Smits uitgebaat.

Nr 5 De Welvaartwinkel. Werd uitgebaat door Serafien Wezemaël (Serafien Boer) (Nu Aro Travel). Later door Maria Van Mengsel, de weduwe van Jules Van Immerseel (Jules van de Vod). Ook Paul Bossaerts en Julia Van Beirendonck hebben de Welvaart opgehouden.

Gemeentestraat:

De Familie Horemans – Maria Van Camp (Marie van de secretaris) had een kruidenierswinkel rechtover de

Bij de foto : Irma Van Goylen en Gust Van Looy in hun winkel, circa 1955.

Filip Breugelmans en zijn vrouw Fien Faes voor hun winkel (opgericht voor 1914?) in de Rector de Ramstraat (toen Herenthoutsesteenweg). Filip moet een ondernemende man geweest zijn. Hij kende al zeer jong de diamantwereld, want hij bouwde in 1903 dit huis met achteraan een grote diamantslijperij met verdieping voor zijn personeel. De slijperij deed dienst tot aan de Tweede wereldoorlog, toen de nijverheid stilviel. Na de oorlog bleef de slijperij nuttig als eerste Nijlense wasserij.

pastorie.

Karel Lemmens – Mathilde Vercammen

Jef Peeters – Jeannette Buyens (Jef van't Kromhout) Later Gustaaf Luyten en Maria Peeters. Winkel recht over de kerk (Nu Zeeman).

Fons Van Looy – Stans Stoelen (Fons Baron) Kruidenierswaren en groenten. Zoon René nam later de zaak over.

Statiestraat:

Jan Baptist Van Herck en Francisca Adriaensens begonnen daar een winkel en café. Later overgenomen door Constant Van Herck en Joana Schoofs (Zjoke Van Herck). Zoon Gustaaf Van Herck en zijn echtgenote Angèle Badot deden de zaak verder tot de sluiting.

Victor Verelst – Jeannette Van der Hoeven hadden een winkel en een bakkerij. Jan Aerts en zijn echtgenote Magrit Van der Hoeven waren mede-uitbaters, evenals dochters Maria en Simonne Aerts.

John Lemmens en Lien van Dijk (den Djon) runden een winkel en café op de hoek van de Statiestraat en de Kerkstraat.

Jef Knaepkens en Maria Crauwels (Mie Knaepkens) : bakkerij en kruidenierswaren. Frans Mariën (Suske van Trien van de Gerde) en echtgenote Maria namen later de kruidenierswinkel over.

Bouwelsesteenweg:

Charel Henderickx (den anker) : winkel op de hoek van de Laurysgewatstraat en de Bouwelsesteenweg. Later Charel Roelans – Henderickx en Mon Op De Beeck - Julia Roelans. Leo Vercammen en Wiske Torfs hebben de zaak gesloten.

Modest Dieltjens en Amelie Deliën (Dest Pito) hadden een kruidenierswinkel en een bakkerij, Zoon Floran en echtgenote Imelda Verdonck deden later de zaak verder.

Paul Van Camp en Bertha Dillen runden er een Welvaartwinkel. Emiel Boons en Bernardien Peulemans een kruidenierswinkel. Frans Buyens – Bossaerts (de Sas) eveneens een kruidenierszaak. Ook Constant Van Weert en Melanie Langmans hadden een winkel naast het Café Den Tikkenhaan. Wies Van den Broeck – Verwerft baatte een winkel uit vlak over de huidige Hellevoortstraat. Op

vraag bracht hij de koopwaar per kruiwagen tot bij de klant.

Vader en dochter Sterckx hadden een kruidenierszaak ter hoogte van de Beenderstraat. Willy Van de Vonder nam later de zaak over.

Jan Eduard Claeslaan:

Nr. 28. Frans Crauwels en Maria Dillen (Suske Verdaet en Mieke Dillen).

Nr. 23. Frans Vercammen en Yvonne Ceupens (Sooi van Yvonne) hadden er een kruidenierswinkel. Jules Mertens en zijn echtgenote hebben deze zaak afgesloten.

Kesselsesteenweg.

Louis Henderickx - Melanie Buyens (Melanie Slinke).

Katerstraat:

Marcel Peeters – Maria De Meyer baatten een winkel uit naast de beek in deze straat. Daarna August Van de Kelft - Anna Wellens. Later namen Jan Van De Vonder en Maria Canaerts deze zaak over.

Broechemsesteenweg:

Talrijk waren hier de kruidenierszaken, maar moeilijk te vinden waren de namen van de uitbaters.

Nr. 29. Fons Deliën- Mariën

Nr 84. Philomena Aerts

Nr 112. Roselie Van Regenmortel (van Wanneskes)

Nr 151. Hier had een echtpaar Roelans een winkel.

Nr. 169. Fons De Pooter- Kegelaers (De Mieties), het echtpaar Alfons de Pooter- Henderickx nam de winkel over.

Nr 228. Gust Van Looy- Irma Van Goylen

Nr 241. Van Calster- Lambrechts

Nr 268. Mit Luyten

Kreitenbergstraat:

August Van den Eynde en Jeanne Verwerft (Witte Gust)

Albertkanaalstraat:

Sus Lieckens- Mathilde De Schutter (Sus van de Gerde)

Edmond Laenen- Eugenie Claes, kruidenierswaren en ellegoed.

Fam. Wollants- Embrechts

Remy Boiy – Goormans.

Zie, beste Poemplezer, deze bijdrage als een poging om het grote belang van de buurtwinkel in het vroegere dorpsleven aan te tonen. Laat ze eveneens bijdragen om deze periode, die getuigt van een levendig dorpsleven, te redden van de vergetelheid.

De opmerkzame oudere lezer zal aan bovenstaande lijst van Nijlense buurtwinkels ongetwijfeld nog waardevolle aanvullingen kunnen doen. Een reactie of aanvulling van uwwege zal met veel dank aangenomen worden.

Hypoliet Budts

*Dank aan Jos Thys - Flor Dieltjens
Louis Bats - Paul Bossaerts - August
Verberck - Angela Cuypers - Maria
Crauwels - Bea Van Herck - Jos
Mariën en René Lemmens. Speciale
dank aan Alfons Lenaerts.*

Winkel van bakker-winkelier Victor Verelst en Jeannette Van der Hoeven in de Statiesstraat. Hij was gelegen rechtover het huidige eethuis "De Afspraak", waar toen De Duivenbond was. De zuster van Jeannette, Magrit, en haar dochters Maria en Simonne deden later de zaak. In het hoge gebouw links was het café, uitgebaat door Pol en Mitteke Moré, later door brouwer Gust Cambré (den Atlas) en Jeanne Van den Schoor. Rechts was er een kleine winkel van groenten, snoep en kruidenierswaren. Jan Van Calster (Janneke van de Zwingeleir) was de uitbater. Later werd het nog café.

Maria wil ons bevryden van de "kors" en alle lyden

Afgelopen maand mei werd in het kapelleke aan de Kapellebaan, trouw aan een eeuwenoude traditie, alle dinsdagen gelezen (gebeden) tot Moeder Maria. Virginie Peeters was zoals steeds de voorbidster. Verschillende mensen schonken noveenkaarsen voor het kapelleke. Op de foto van links naar rechts Thomas Van Peer, Virginie, zijn grootmoeder, Jos Thys ("koster" van De Poemp), Melanie Heylen, Nathalie Verhaegen en Mathil Van Nuffelen, mensen die wekelijks deelnamen aan de gebedsstanden. Walter Caethoven nam de foto.

Geschiedenis van de studentenbonden (2)

In dit artikel gaan we dieper graven in de voorgeschiedenis, het ontstaan van de K.R.B (de studentenbonden), de bloei en het verdwijnen ervan. Lees a.u.b. ook de verklarende en soms verrassende voetnoten.

In een vorige tekst in De Poemp schreven we dat onze studentenbonden gegroeid zijn uit de oudste jeugdbewegingen in Vlaanderen, namelijk de Blauwvoeterie.

Die ontstond in 1874-1875 te Roeselare onder leiding van Albrecht Rodenbach en te Mechelen onder leiding van Pol De Mont. Na 1900 evolueerde deze beweging naar het A.K.V.S. (Algemeen Katholieke Vlaamse Studenten), waarvan onze K.R.B. (Kempense Rodenbachbonden) de erfgenamen waren.

Het A.K.V.S. wilde een zelfstandige beweging zijn, alleen van en voor de jeugd. Het was sterk Vlaams voelend en christelijk, dus sociaal volksverbonden, maar niet strikt gebonden aan de kerkelijk hiërarchie. Dit laatste was een doorn in het oog van de kerkelijke overheid, inzonderheid de bisschoppen. De lagere geestelijkheid: collegeleraars, onderpastoors, kloosterlingen, was het A.K.V.S. eerder gunstig gezind. Het A.K.V.S. maakte de leden edelmoedig, onbaatzuchtig, gaf de jeugd een edele bezieling en ijverde voor de vernederlandsing van Vlaanderen.

Vanaf 1928 brak de officiële kerk met het A.K.V.S. ² Maar wat opvallend was, eigenlijk een beetje tragisch: ondanks de stelselmatige vervolging leverde het A.K.V.S. jaarlijks een keurbende uit het studentenvolk aan seminaries en kloosters. Vooral in de Kempen nam het aantal geestelijke roepingen in de jaren '20 tot '30 niet af.

"De Blauwvoet", tijdschrift Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond.

Ondertussen kende na de Eerste Wereldoorlog de Vlaamse beweging een sterke opleving. Op de landdag te Lier in 1924 stelde het A.K.V.S. zich op het standpunt van Vlaanderens culturele zelfstandigheid.

Op de landdag te Brugge (1925) koos men duidelijk voor het nationalisme. De verklaring hiervoor moet men zien in volgend perspectief:

Ten eerste: de verfransing van Brussel en langs de taalgrens (die nog niet "vast" lag) nam toe. Kardinaal Mercier had 15 jaar eerder nog verklaard dat het Nederlands ongeschikt was voor hoger onderwijs.

Ten tweede: Vele A.K.V.S.-ers kwamen in de Eerste Wereldoorlog, velen zelfs als vrijwilliger, aan het front terecht, waar ze hun engagement en volksverbondenheid konden bewijzen in hun contact met de eenvoudige Vlaamse volksjongens (soldaten), die in een nog volledig Franstalig leger niets begrepen van de voorschriften en bevelen.

Ten derde: Vlaanderen was overwegend katholiek en werd verondersteld, ja, zoveel als verplicht, voor de katholieke partij te stemmen. De Meetingpartij (1862-1872), vooral in het Antwerpse, en de C.V.P. van Daens (Daensisten, 1894-1914) in het

Aalstse waren uitzonderingen en werden door toedoen van de katholieke partij uitgeschakeld. Onmiddellijk na de oorlog (1919) verscheen een nieuwe partij, de "Frontpartij", met een sterk Vlaams maar ook sociaal-voortuitstrevend programma, zij het zonder groot succes. Maar toch was een mythe doorbroken.

De Kerk bevestigde nog eens uitdrukkelijk in 1928 dat men niet kon gerekend worden bij de katholieke actie, als men aan politiek deed en niet onder het kerkelijk gezag stond.

Zoals reeds gezegd in vorig artikel: het A.K.V.S. werd verzwakt door de grote verdeeldheid in Vlaanderen in de jaren '30. In de provincie Antwerpen bestonden nog 19 A.K.V.S.-bonden onder de bezielende leiding van Ernest Van der Hallen. Ze bouwden in 1933 te Nijlen nog een A.K.V.S.-huis (later werd dit de jeugdherberg).

Besluit: het ingrijpen van de bisschoppen bracht een keerpunt in de Vlaamse jeugdgeschiedenis. Het liet voor een autonome Vlaamse studentenbeweging geen ruimte meer. Zo was de toestand omstreeks 1935... tot ongeveer twintig jaar later...

Twintig jaar later

In de jaren vijftig treffen we in de Kempen nog steeds een aantal katholieke, Vlaamse studentenbonden (K.V.S.) aan. Sommige hebben ononderbroken gewerkt, dwars door de oorlog heen, andere zijn rond 1950 nog maar pas heropgericht na een periode van inactiviteit. Nieuwe werden opgericht en nog andere zijn een tijdlang K.S.A. geweest en dan weer K.V.S. geworden. Hun namen

zijn romantisch of één en al jeugdige overmoed zoals:

“Die Kempenpoorte” uit Nijlen

“Willen is kunnen” uit Retie

“Berkven” uit Geel

“Dessel ontwaak” uit Dessel

“Zijt wat ge zijt” uit Arendonk

“Leven is streven” uit Rijkevorsel

“Keikop” uit Wommelgem (zo heette een A.K.V.S.-almanak)

“De heide ontwaakt” uit Kasterlee

Vlaamse en Kempense problematiek

Deze bonden hadden nog weinig ideologie... tenzij in oude verslagboeken. Hiermee werd een groot deel van de oude traditie bewaard. Zo organiseerde de studentenbond van Nijlen, één van de stichters van K.R.B., geregeld “gildenronden” (leervergaderingen) rond Kempense en Vlaamse onderwerpen. Dat gebeurde al in de vroege jaren vijftig. De lezer moet weten dat de Vlaamse beweging na de Tweede Wereldoorlog zoveel als begraven was door epuratie en repressie.

In de jaren vijftig overheersten de koningskwesie (1950-1951), de schoolstrijd (1955-1959) en de ontvoogding

van Kongo (1956 – 1960) de Belgische politiek.

Erg langzaam kwam er weer beweging: het studententijdschrift Universitas schreef een aantal artikels over de Vlaamse beweging (1953). In datzelfde jaar richtte Maurits Van Haegendoren de “Lodewijk - De Raet-stichting” op om de Vlaamse problematiek “zonder hartstocht” te bestuderen. En er waren nijpende problemen: de taalgrens (de laatste talentelling van 1947 was vervalst), de begrenzing en het statuut van Brussel, de zetelverdeling, Leuven... enz. Hierdoor groeide de federalistische gedachte zowel aan Vlaamse als aan Waalse kant.

Kempense problematiek

Ook over de Kempense kwestie werd er in de K.R.B. gesproken en gestudeerd. Dit was zeer actueel: de Kempen was op cultureel, sociaal-economisch gebied een achtergebleven landsdeel. Jos Van Orshoven en Richard Celis van de “Stichting voor de Kempen” vergaderden met de K.R.B. Op de landdag van 1957 te Rijkevorsel stond deze problematiek centraal.

De ideeën over jeugdbeweging van het vroegere A.K.V.S. winnen opnieuw veld.

De opvattingen van pedagogen als de Leuvense prof. A. Kriekemans en zijn collega J. Nuttin bevestigden dat het vroegere A.K.V.S. gelijk had. Ze waren voorstanders van zelfstandige jeugdbonden, los van colleges en scholen, spontaan en niet misvormd of kunstmatig gemaakt, noch door buitenstaanders gedirigeerd.

De oprichting van de Kempense Rodenbachbonden (K.R.B.) viel niet uit de lucht.

De eerste naoorlogse contacten werden gelegd tussen de bonden van Nijlen (Francis Anthonis), van Geel (Jo Belmans) en van Arendonk (Rik Eyssen). Jo (Rechten) en Rik (Geneeskunde) studeerden in Leuven, Francis (Rechten) in Gent. Zij vergaderden regelmatig te Leuven.

Deze contacten kregen vastere vorm tijdens de jaarlijkse sportkampen georganiseerd te Nijlen (vanaf 1951), waaraan heel wat studentenbonden deelnamen. Drie dagen deden ze aan competitiesport (zwemmen en

Bij de foto. De norbertijn pater Van Clé haalde zeker in Nijlen inspiratie voor zijn Sporta. In 1959 spraken we nog van sportkampen. Vanaf 1960 werden het Sportakampen. Deze foto uit 1959 toont duidelijk de medewerking uit de Nijlense gelederen aan de sportkampen aan. We herkennen in de leidingsploeg : Staande: 1. Walter Engels; 2. Gerard Van den Bogaert; 3. Hugo Peeters; 4. Jan Anthonis. Zittende : 5. Pierre Heylen; 6. René Van Roie; 7. Staf Van Herck; 8. Louis Crauwels.

atletiek) en ze eindigden met een kampvuur, later met een culturele avond.

In Nijlen staat dus de wieg van de K.R.B. maar de norbertijn pater Van Clé haalde zeker ook hier inspiratie voor zijn Sporta en vanaf 1959 organiseerde hij de Sportakampen te Tongerlo met een meerderheid van Nijlenars in de kampleiding (zie foto). Zij hadden immers een jarenlange ervaring.

In “De Vriendschapsbode”, orgaan van “Die Kempenpoorte”, stond een warme oproep om de nog bestaande studentenbonden opnieuw te bundelen.

Op 23/11/1953 verzamelden de hoofd-leiders en proosten te Herentals en tijdens het Sportkamp van 6 tot 8 augustus 1954 was de stichting van de K.R.B. een feit. Hoofd-leider was Francis Anthonis, proost en secretaris Hugo Belmans (priester, Geel). “Hou Zee” werd het K.R.B.-tijdschrift met Rik Eyssen (Arendonk) als eerste hoofdredacteur.

Een hoogtepunt in die eerste jaren was ongetwijfeld de herdenking van Albrecht Rodenbach (° 1856) in Roeselare op 22 juli 1956. Meer dan 500 studenten van ons namen daaraan deel. Ze waren keurig in uniform, groen hemd en oranje das, en stapten achter 80 muzikanten (roffels, landsknechttrommen en klaroenblazers) door de straten van Roeselare en luisterden, onder het standbeeld van Rodenbach, naar de begeistereerde toespraak van Maurits Coppieters.

In 1958 werd ik hoofd-leider, studeerde te Leuven, waar ik, waar nodig, nieuwe contacten legde of oude hernieuwde.

De K.R.B. groeide aan tot twintig deelnemende bonden in 1962, met meer dan 1000 leden. Naast de bovengenoemde bonden kwamen ook Achter-Olen, Balen-Wezel, Bouwel,

Dessel, Duffel, Herenthout, Mol, Morkhoven, Veerle, Wiekevorst, Viersel, Westerlo-Heultje en in 1964 “Vuurlijn” uit Voortkapel aansluiten. Vooral Dessel, Duffel en Voortkapel leverden een grote bijdrage en speelden een belangrijke rol in de K.R.B.-werking.

Mijn grootste zorg was de praktische organisatie: leidersvorming, knapen- en kerelswerking, hoogstudentactie, op kamp gaan, vernieuwde statuten, ons blad “Hou Zee”, politiek bewustzijn en godsdienstige beleving. Een toen verrassende verwezenlijking was in 1960 de uitgave van een studienummer over “Federalisme”. Het was een gezamenlijke uitgave van “Hou Zee” (K.R.B.), K.V.H.V. van Leuven en van Gent, tijdschrift “Pennoen” en Oud-Hoogstudentverbond. In dit studienummer schreven zowel voor- als tegenstanders: Drs. M. Coppieters, Dr. A. De Bruyne, senator J. Duvieusart, Dr. M. Belogne en Mr. D. Deconinck. Dit nummer haalde de nationale pers. “Voor” (sommigen) of “tegen” (velen).

In zijn les zei professor Gaston Eyskens (+), jawel die: “Nu we naar een Verenigd Europa streven zijn er nog imbecielen die België willen splitsen.” Hij toonde ons Federalismenummer. Op een prof reageren ging toen aan de universiteit nog niet en zeker niet op een oud-eersteminister.

In het woord vooraf schrijft professor Dr. C. Heymans, Nobelprijswinnaar, in dit Federalismenummer: “Dat studenten het initiatief hebben genomen een studiebrochure uit te geven... om federalisme in België toe te lichten, is een verheugend feit. Het probleem is immers zeer actueel, niet alleen voor België, maar ook voor de Europese integratie.”

Ook wij spraken over dit onderwerp, maar meenden dat een Verenigd Europa onmogelijk zou zijn zonder politieke, sociale en fiscale eenheid. De geschiedenis geeft ons momenteel grotendeels gelijk. Maar... wie te

vroeg de waarheid weet, blijft voor domme mensen altijd een leugenaar. Ook meer aandacht ging naar de godsdienstige beleving. Voor ons was paus Johannes XXIII (1958) een profetische bevrijder. De jaren '50 waren het meest klerikale decennium uit de 20ste eeuw. Paus Johannes riep het Tweede Vaticaans Concilie bijeen (1962-1965) Opnieuw werd praten over godsdienst zinvol, heilzaam en heel menselijk... Helaas, zijn opvolgers hebben er niet veel van gebakken. Jammer voor de Kerk.

In de ideeën van Ernest Van der Hallen vonden wij nog altijd veel christelijke en Vlaamse inspiratie. Het was dan ook vanzelfsprekend dat wij, namens de K.R.B., de eerste Ernest Van der Hallen-herdenking organiseerden aan zijn graf te Lier (Kloosterheide) in 1958. Nest stierf in 1948.

In 1964 traden de Rodenbachbonden in de Blauwvoetfederatie en ging “Hou Zee”, ledenblad van 1942-1962, op in het federatieblad “Open”. Ik heb nog een hoogtepunt mogen beleven in 1965: de meerderheid van de bonden hielden een gezamenlijk tiendaags kamp in Zonhoven onder mijn leiding.

De zeer bekwame hoofd-leider van Voortkapel, Louis Heylen, volgde mij op. Maar het werd steeds moeilijker om de levenskracht in de K.R.B. te houden. De tijden waren totaal veranderd en in 1971 hield alles op. Slechts enkele bonden: Retie, Dessel, Geel, Wommelgem en Nijlen bleven verder bestaan... Nog ongeveer 10 jaar.

Mogelijke verklaring voor de ondergang van de K.R.B.

A) Hebben we misschien met onze ideologische strevingen te hoog gemikt? Ideologie wordt altijd door een minderheid gedragen. Het materialisme en het individualisme stegen in de welvaartsjaren '60. Kon een jeugdbeweging nog meer geven dan speel-

plein en vrijblijvend amusement? Vele studenten maakten reizen, de minder-bedeelde deden een vakantiejob.

B) Het decennium 1960-1969 (Golden Sixties) spreekt nog altijd tot de verbeelding. De wereld van 1970 is nauwelijks te vergelijken met die van 1959. Het traditionele gezag wordt in twijfel getrokken of aangevallen. Anti-establishmentbewegingen verschijnen en een geest van protest waait door de oude en de nieuwe wereld. Van Kennedy's en Lumumba's, van Provo, de Beatles en de "Summer of Love". Het klassieke verenigingsleven geraakte in crisis.

C) Na Leuven-Vlaams en Mei '68 in Parijs groeide een nieuwe generatie jongeren: de Vlaamse problemen leken opgelost, de kerkelijke invloed viel zoveel als weg... Deze jonge mensen streefden naar een nieuwe orde die antikapitalistisch en sociaal erg progressief was. Hun bedoelingen waren zonder twijfel eerlijk, zo meen ik toch, maar ze maakten een tactische flater...ze kozen voor een zeer extreem linkse koers... en bleven alzo een kleine minderheid. In België, en eigenlijk in alle politiek, moet men de weg van de geleidelijkheid bewandelen. Jammer, want meer dan ooit regeren nu de "hautes finances" de wereld en taant de zuivere democratie. We wachten allemaal op een grote kentering op alle terreinen... een nieuwe tijd. Waar blijft de jeugd?

Hugo Peeters, april 2013

"De Vlaamsche studenten bouwen zelf hun tehuis (te Nijlen)!" schreef een weekblad op 29 september 1933 op een merkwaardige fotopagina. "Prof Daels metselt den eeresteen van het A.K.V.S.-tehuis" zegt het blad nog. A.K.V.S. staat voor Algemeen Katholiek Vlaams Studentenverbond.

VOETNOTEN

(1) De Duitse Wandervogelbeweging, algemeen beschouwd als de oudste jeugd-beweging, ontstond in 1890. Het scoutisme ontstond een tiental jaar later.

(2) De Poemp, nr. 75/76 van 10/11/2012 p.14-16

(3) De lagere geestelijken kenden de jongens persoonlijk en kregen van hen spontane medewerking in missiewerking, als misdienaars, koorzangers, kortom hulp in de kerk. Het A.K.V.S. was voor die geestelijken eigenlijk de crème van de studerende jeugd.

(4) Vooral dominicanen en norbertijnen waren de studentenbonden gunstig gezind. De Kempense Rodenbachbonden, voortzeters van het A.K.V.S., vonden vanaf de jaren vijftig een gul onthaal, ja, een thuis bij de norbertijnen in Tongerlo.

(5) Dit was wel erg profetisch, want het zou nog bijna een halve eeuw duren vooraleer de Belgische staatshervormers deze culturele zelfstandigheid invoerden. (1ste staatshervorming 1970)

(6) In "Brieven aan een jonge vriend" (1932) sprak Ernest Van der Hallen -zij het onrechtstreeks- over de gewetensconflicten van de jongeren uit het A.K.V.S. of de strijd tussen eigen overtuiging en het kerkelijk gezag.

(7) L. Vandenberghe, Encyclopedie van de Vlaamse beweging, dl 1, p. 73-77

(8) Terecht stelden velen zich de vraag hoe de K.A.J. en V.K.A.J., weliswaar gesticht door monseigneur J. Cardijn, (1924) wel gedoogd werden, terwijl ze zich engageerden bij de sociaal-politieke katholieke organisaties. Wat is eigenlijk aan politiek doen?

(9) Zie 2

(10) L. Vos, Bloei en ondergang van het A.K.V.S., Leuven 1982 : dit is de slotzin van het tweede deel.

(11) Die bestonden nog in Nijlen, Arendonk en Geel.

(12) Deze problemen zijn we nog aan het

oplossen door de opeenvolgende grondwets-hervormingen. De zesde hervorming ligt nu (2013) op de politieke tafels.

(13) Jobcreatie en industrialisering moest nog grotendeels beginnen. Het Albertkanaal lag er al lang, maar de autostrade Antwerpen-Hasselt-Luik was nog onvoltooid.

(14) A. Kriekemans, Gezin, school en jeugd-beweging, Leuven 1948. J. Nuttin, Kultuurleven, 1948.

(15) Er was toen een zwemdok op de Bouwel-sesteenweg te Nijlen.

(16) Medestichters van Sporta waren de Nijle-naars dr. Dries Claes (+) en Mon Laenen (+). Sporta werd trouwens gesticht in het café van Dolf Van Peer op de Bevelse steenweg. Het lokaal werd vanaf toen Café Sporta (Poemp nr. 13 blz. 2)

(17) Acht jaar later was Eyskens duidelijk van gedacht veranderd. In zijn regeringstoespraak (eerste grondwets-hervorming) zei hij op tv: "Het unitaire België is voorbijgestreefd. We moeten samen zoeken naar een meer gefederaliseerde staatsvorm." De volgende dag ontving hij in de Wetstraat een telegram uit de Kempen: "Nu we naar een verenigd Europa streven is er een imbeciele premier die België wil splitsen."

(18) In 1958 verplichtte de bisschop van Brugge de gelovigen voor de katholieken (C.V.P.) te stemmen op straffe van zonde. Regelmatig kwamen vreemde paters van allerlei orde en soort naar de parochies "volksmissies" prediken. Ze dreigden met duivel en hel, spraken vooral over zes en negen, en vergaten wel eens dat de liefde het grootste gebod is.

(19) Het is opvallend dat vanaf 1960 in onze geschriften, tijdschriften en statuten het woord "katholiek" stelselmatig werd vervangen door "christelijk". Nou ja, de K.A.V. heet nu FEMMA en men bekritiseert de K van K.U.L. (Universiteit Leuven). (20) A.D.V.N.-mededelingen, 2013, eerste nummer p.3-5

Lezers schrijven

Chris De Cnaep uit Itegem ontdekte zijn grootouders Florent De Cnaep - Melis op de foto van de Lourdesreis in Poemp 73 en 74. Wij konden Chris blij maken met een digitale kopie van die foto. In Poemp 45 ontdekten we nadien nog Alfons De Cnaep en Marus Storms, in Poemp 66 Julia De Cnaep (als pasja).

Frank Van Laer is een sinds lang naar Kasterlee uitgeweken Kesselaar. Toch, schrijft hij, heb ik altijd getracht het leven in mijn oude streek te volgen. Voorspelbaar dat hij bij Salvator en De Poemp zou terechtkomen. Bedankt, Frank, voor de digitale foto's van "het Kessels conzeir" (operette) voor het Poemparchief.

De erfgoedbibliotheek H. Conscience van Antwerpen dankt De Poemp voor de deponering van ons tijdschrift. Zo blijft er weer een exemplaar meer goed bewaard!

Georges Bastiaens, alias Jos Post, schrijft zijn afscheidsbrief als bestuurslid van Davidsfonds en Heemkring met pijn in het hart. Hij wordt weldra 84 jaar, en dat laat zich voelen. Wij kunnen dat best begrijpen. Toch laten wij hem niet los. Hij zal nog vaak van ons horen! Bedankt, beste Jos, pionier van het eerste uur bij De Poemp, voor al die jaren van vriendschap en voor je boeiende bijdragen.

Liliane Van Laer signaleerde ons een pak afgeschreven geschiedkundige werken in de bib. Voor De Poemp hebben die een blijvende waarde. Bedankt, beste Liliane!

Leo Lieve, Leo Vaes en Martine Van Noten vroegen ons om documentatie over hun dorp, straat of voorouders. Graag gedaan.

Hans Wins is een oude getrouwe van de projectgroep "Schitterend Geslepen". Hij schrijft ons dat het hem veel plezier doet te lezen dat men, alhoewel traag, de werken voortzet aan de oude slijperij Lieckens in de Spoorweglei. Wij delen in die vreugde, beste Hans!

Diane Verelst, dochter van Mil, vertelt ons dat de familie zeer benieuwd het artikel over "onze va" las. "Goe gedaan en oprechte merci aan de opsteller!" besluit Diane haar warm e-briefje. En ook heel graag gedaan, beste Diane!

In het kort

Slijperij Lieckens

De ruwbouw van het nieuwe ontvangstgebouw naast de geklasseerde Slijperij Lieckens zal einde september 2013 af zijn. In oktober begint men meteen met de binneninrichting. De opening mag in april 2014 verwacht worden. Zo toch zegt ons cultuurschepen Luc Luyten. En hij kan het weten!

Den Grooten Oorlog en noodgeld

Kempens Karakter vraagt ons of er tijdens WO I noodgeld werd uitgegeven in onze dorpen, en of erover geschreven werd. De Poemp heeft dit onderwerp alleszins nog niet aangesneden. Weten onze lezers er meer van?

Nacht van het Kempens Erfgoed

Lieve De Saedeleer is, zoals haar naam het laat vermoeden, een lieve dame van de Erfgoedcel Kempens Karakter. Zij kondigt alvast de "Nacht van het Kempens Erfgoed" op 22 november 2013 aan. Later meer hierover!

Dubbelnummer van De Poemp

*S*iezo, lieve lezeres en beste lezer. Dit is de voorlaatste bladzijde van een dubbelnummer van De Poemp. Het werd weer een hele job om alle teksten en illustraties te verzamelen en te schikken. Maar het is ons andermaal gelukt.

In de herfst verschijnt het laatste nummer van dit jaar. Nog even diep ademhalen. Geniet ondertussen van elk straaltje zon dat ons gegund wordt in een nukkig klimaat!

(Walter Caethoven)

De Poemp gedenkt genegen...

Op 16 juni 2013 is **Constant Van Herck** in het Heilig-Hartziekenhuis van Lier van ons heengegaan. Constant werd in 1930 te Nijlen geboren en was een trouw Poemplezer. Velen zullen zich hem herinneren als lid van Harmonie St.-Cecilia en als oudbestuurslid en verzorger van KFC Nijlen en Excelsior Kessel.

Lourdes 1950.

Bovenstaande foto werd reeds in vorig nummer gepubliceerd, maar iets te klein om iedereen meteen te herkennen. Wij zetten dat hierbij recht. De namen van de Lourdesreizigers van 1950 vindt u in Poemp 77 op blz. 11.

Werkten mee aan dit nummer :

Redactie : Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Rik Claes, Flor Dieltjens, Herman Engels, Frans Lens, Juul Nelis, Raf Somers, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven

Tekeningen : Dirk Lieckens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be. En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be.

Met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.

© 2013 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen: Stort 7 Euro op rekening BE 51 8538 1261 0862 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ TWINTIGSTE
REEKS □ NR. 78/79 □ ZOMER 2013 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN